ISSN 2181-5291

PSIXOLOGIYA

ILMIY JURNAL

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ

SCIENTIFIC JOURNAL

№ 1, 2024

www.buxdu.uz

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI
1930

The journal was registered with the certificate № 05-45 on February 25, 2011 at Bukhara Region Press and Information Administration of Uzbekistan Press and Information Agency

***

According to the resolution №201/3 as of December 26, 2013 of the Presidium of Supreme Attestation Commission under the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan the journal was included into the list of scientific journals in which scholarly articles on the scientific results of dissertations on Psychology must be published.

***

Address:

200117, Bukhara city,
K.Murtazoyev street, 11
Bukhara State University
Editorial and publishing Department
Phone: +998 (94) 837-18-38

The journal is published 4 times a year

Website: www.buxdu.uz
E-mail: nashriyot_buxdu@buxdu.uz

Jurnal O'zbekiston Matbuot va axborot agentligi Buxoro viloyat matbuot va axborot boshqarmasida 2011- yil 25-fevral № 05-45-sonli guvohnoma bilan ro'yxatga olingan.

***

Jurnal O`zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi OAK Rayosatining 2013-yil 26-dekabrdagi 201/3-sonli qarori bilan psixologiya fanlari bo`yicha dissertatsiya ishlari ilmiy natijalari yuzasidan ilmiy maqolalar chop etilishi lozim bo`lgan ilmiy jurnallar ro`yxatiga kiritilgan.

***

Tahririyat manzili:

200117, Buxoro shahri,
K.Murtazoyev ko'chasi, 11-uy
Buxoro davlat universiteti
"Tahririy-nashriyot" bo'limi
Tel: +998 (94) 837-18-38

Jurnal 1 yilda 4 marta chiqadi.

Website: www.buxdu.uz
E-mail: nashriyot_buxdu@buxdu.uz

Журнал зарегистрирован Бухарским областным управлением агентства печати и информации Республики Узбекистан. Свидетельство № 05-45 от 25.02.2011г.

***

Журнал включен в список обязательных выпусков ВАК при Кабинете Министров Республики Узбекистан на основании решения ВАК №201/3 от 26 декабря 2013 года для получения учёной степени доктора психологических наук.

***

Адрес:

город Бухара 200117,
улица М.Икбола, 11
Бухарский государственный университет
Редакционный отдел
тел: +998 (94) 837-18-38

Журнал выходит 4 раза в год.

Website: www.buxdu.uz
E-mail: nashriyot_buxdu@buxdu.uz

PSIXOLOGIYA

ILMIY JURNAL * НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ

1-son 2024-yil. * Выпуск 1. 2024 год.

BOSH MUHARRIR – ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
BAROTOV SH. R.
Psixologiya fanlari doktori, professor.
Xalqaro Psixologiya Fanlari Akademiyasining haqiqiy a’zosi (akademigi)
Действительный член (академик) Международной Академии психологических наук

TAHRIR HAY’ATI – РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:
XAMIDOV O.X.
Buxoro davlat universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
SHOUMAROV G`.B.
Psixologiya fanlari doktori, professor
UMAROV B.M.
Psixologiya fanlari doktori, professor
KOZLOV V.V. (Rossiya)
Psixologiya fanlari doktori, professor
MALI’X S.B. (Rossiya)
Psixologiya fanlari doktori, professor
KOROBEYNIKOV I.A. (Rossiya)
Psixologiya fanlari doktori, professor
KARIMOVA V.M.
Psixologiya fanlari doktori, professor
SAFOYEV N.S.
Psixologiya fanlari doktori, professor
BEKMURODOV M.B.
Sotsiologiya fanlari doktori, professor
KADIROV U.D.
Psixologiya fanlari doktori, professor
JABBOROV A.M.
Psixologiya fanlari doktori, professor
OLIMOV Sh.Sh.
Pedagogika fanlari doktori, professor
JUMAYEV R.G’.
Siyosiy fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
NISHONOVA Z.T.
Psixologiya fanlari doktori, professor
NAZAROV A.M. Psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
IBODULLAYEV Z.R.
Tibbiyot fanlari doktori, professor
BEGMATOV A.S.
Falsafa fanlari doktori, professor
HUSEYNOVA A.A.
Falsafa fanlari doktori, professor
MUXAMEDOVA D.G.
Psixologiya fanlari doktori, professor
RUXIYEVA X.A.
Psixologiya fanlari nomzodi, professor
BAROTOVA D.SH.
Psixologiya fanlari doktori, dotsent
AKRAMOV V.R.
Tibbiyot fanlari doktori, dotsent
ZARIPOV G.T.
Texnika fanlari nomzodi, dotsent.

MUHARRIRLAR – РЕДАКТОРЫ:
Usmanova M.N. – psixol.fan.nom., dotsent
Muxtorov E.M. – psixol.fan.nom., dotsent
Raxmatova M.M. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Abuzalova M.K. - filologiya fanlari doktori, professor
Sobirova D.A. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

TEXNIK MUHARRIRLAR – TEX. РЕДАКТОРЫ:
Ostanov Sh.Sh, Shirinova M.Sh., Tilavov M.H.

MAS’UL KOTIB – ОТВ. СЕКРЕТАРЬ
Sayfullayeva N.Z. – pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Olimov Laziz Yarashovich
Buxoro davlat universiteti psixologiya va sotsiologiya kafedrasi professori, psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

SUD-PSIXOLOG EKSPERTI KOMPETENTLIGINING NAMOYON BO‘LISHI

Annotatsiya. *Ushbu maqolada sud psixolog eksperti faoliyatida ijtimoiy-psixologik kompetentlik omillarining namoyon etilishi va rivojlanishini tadqiq etish hamda uning o‘ziga xos ijtimoiy-psixologik omillarini takomillashtirish haqida fikr yuritilib, sud psixolog eksperti ijtimoiy-psixologik kompetentligini rivojlantiruvchi ijtimoiy-psixologik omillar, komponentlarini aniqlash, sud psixolog ekspertidagi kommunikativ, emotsional va shaxslilik komponentlarining namoyon bo‘lishi va rivojlanishini tadqiq qilish; sud psixolog ekspertlarining sotsial-psixologik kompetentligini rivojlantirishda ularning sud-huquq tizimi bilan bog‘liqligi ochib berilgan.*

Kalit so‘zlar: *sud psixolog eksperti, ijtimoiy-psixologik kompetentligi, sud psixologik ekspertizasi, kasbiy kompetentlik, kompetentlik, emotsional intellekt, kasbiy faoliyat.*

ДЕМОНСТРАЦИЯ КОМПЕТЕНТНОСТИ СУДЕБНОГО ПСИХОЛОГА-ЭКСПЕРТА

Аннотация. *В данной статье рассматривается исследование проявления и развития факторов социально-психологической компетентности в деятельности судебного психолога и совершенствование ее конкретных социально-психологических факторов, выявление компонентов, исследование проявления и развития коммуникативных, эмоциональных и личностных компоненты судебного психолога; в развитии социально-психологической компетентности судебных психологов раскрывается их связь с правовой системой.*

Ключевые слова: *судебный психолог-эксперт, социально-психологическая компетентность, судебно-психологическая экспертиза, профессиональная компетентность, компетентность, личность эксперта, эмоциональный интеллект, профессиональная деятельность.*

DEMONSTRATION OF COMPETENCE OF FORENSIC PSYCHOLOGIST EXPERT

Abstract. *This article discusses the study of the manifestation and development of factors of socio-psychological competence in the activities of a forensic psychologist and the improvement of its specific socio-psychological factors, the identification of components, the study of the manifestation and development of communicative, emotional and personal components of a forensic psychologist; in the development of socio-psychological competence of forensic psychologists, their connection with the legal system is revealed.*

Key words: *forensic psychologist-expert, socio-psychological competence, forensic psychological examination, professional competence, competence, personality of an expert, emotional intelligence, professional activity.*

Kirish. “Sud ekspertizasi to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi qonunida sud ekspertizasi sohasidagi munosabatlarni tartibga solish borasida muhim vazifalar belgilab berilgan. Bu qonunda ko‘rsatib o‘tilgan bunday muhim vazifalarni bajarishda sud psixolog ekspertlari ijtimoiy-psixologik kompetentligini takomillashtirishga oid tadqiqotlar muhim ahamiyat kasb etadi. Shu boisdan, sud psixolog ekspertlari ijtimoiy-psixologik kompetentligini oshirish, ularning shaxsiy sifatlariga xos bo‘gan xususiyatlarni ro‘yobga chiqarish, psixokorreksion va rivojlantiruvchi usullar orqali ularning kasbiy faoliyat samaradorligiga bevosita ta’sir etuvchi ijtimoiy-psixologik kompetentlik omillarini shakllantirish dolzarb muammo sifatida qaraladi.

Sud doimiy ham real voqelikni adekvat aks ettiruvchi u yoki bu shaxslar tomonidan yetkaziladigan ish uchun muhim bo’lgan faktlar haqida ma’lumotlarga to’liq ega bo’la olmaydi. Bu esa turli sabablar va odatda subyektiv sabablar bilan izohlanadi (masalan, qabul qilish sharoitlarning xususiyatlari va subyektning shaxsiy fazilatlari, umuman xulq-atvor vaziyatining psixologik spesifikasi bilan). Ushbu sabablarni aniqlash ob’ektiv haqiqatga erishish uchun o’ta muhimdir. Bundan tashqari, bir qator psixologik omillar mavjud bo’lib, ularni bilish sudning ish ko’rish predmetiga to’g‘ri huquqiy baho berish uchun zarurdir. Va bunday holatlarni aniqlash uchun psixologiya sohasida maxsus bilimlarga ega bo’lish talab qilinadi. Odatda bunday bilimlarga psixologik ekspertizani o’tkazadigan mutaxassislar ega bo’ladilar.

Agar psixik sog‘lom inson avval kelishib, keyinchalik sudda o’z harakatlarini boshqara olmaganligini (ongli tarzda amalga oshirmaganligi) va ularning mazmunini tushunmaganligini ta’kidlab tursa, chunki bunga qattiq ruhiy iztirob sabab bo’lgan va u hammasini oqilona o’ylab chiqmagan bo’lsa – bu vaziyatda nima qilish kerak? kabi savollarni yechimini topish o’ta muhim masalalardan biri hisoblanadi va bu borada bir necha yillik tajribaga ega bo’lgan sud psixolog ekspert(lar)i holatga adekvat baho bera olishadi.

Bunday arzni e’tiborsiz qoldirish mumkinmi yoki sud uni tekshirish chiqishga majburmi? “Ha”, – degan taqdirda ham, – qanday dalillar eng samarali bo’lishi mumkin? Aynan ana shu yerda maxsus psixologik bilimlar sud ekspertizasining jarayon shaklida bo’lishi zarurdir.

Psixologik tadqiqotning umumiy usullariga asosan: eksperiment, psixodiagnostika, taxmin qilish, modullashtirish, ta’sir o’tkazish usullarini kiritish mumkin. O’z navbatida, umumiy usullarning har bittasi maxsus usullar majmuidan iborat bo’lishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Psixologiya rivojlanishining zamonaviy ko’rinishlaridan biri bu - sud psixologik ekspertizaning katta imkoniyatlarga ega bo’layotganligi hisoblanadi. Albatta, bu imkoniyatlar chegarasiz degani emas. Bu borada O’zbekistonda yechilmagan muammolar hali juda ham ko’p. Masalan, ayrim ishlarda psixologik sababni aniqlash imkoniyati yetarli emas, ammo shaxsning asosiy sabab chiziqlari iyerarxiyasini va mazmunini aniqlash real holatdir.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Ko‘pgina chet el va mahalliy psixologik va pedagogik adabiyotlarni tahlil qilar ekanmiz, xodim kasbiy kompetentligining turlicha xususiyatlarini o‘rganishga qaratilgan ilmiy tadqiqotlarda ochib berilgan kasbiy kompetentlik metodologiyasiga oid pedagogik psixologik xususiyatlarni nazariy jihatdan izohlashga harakat qildik. Ko‘pgina ilmiy adabiyotlarning tahliliga qaraganda, kasbiy kompetentlikni aniqlashga doir tadqiqotchilar tomonidan turli yondashuvlar mavjudligini ko‘rishimiz mumkin.

Jahon va respublikamizdagi ko‘pgina psixologiya maktablarida inson omilini tahlil qilish, ularni kasbiy va ijtimoiy-psixologik jihatdan kamol toptirishda turli xil psixologik usullardan foydalanishga alohida e’tibor qaratilib kelinmoqda.

Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, chet el va mahalliy pedagogik-psixologik adabiyotlarda «Kompetentlik» tushunchasini ta’riflashda yagona yondashuv mavjud emas. Kompetentlik so‘zining lug‘aviy ma’nosi lotinchadan olingan bo‘lib, «competo» «erishayapman, munosibman» degan ma’nolarni anglatadi, hamda ma’lum faoliyat turidan xabardorligini bilishini bildiradi. «Kompetensiya» bu – inson faoliyatiga namoyon bo‘ladigan, yetarli darajada boxabar faoliyat yoki sohada insonning amaliy jihatdan qodirligi, shuningdek, kasbiy faoliyatning ma’lum bir tizim bo‘yicha shakllanganligini belgilovchi xususiyat hisoblanadi. Shunga qaramay, aksariyat mualliflar tomonidan kompetentlik faoliyat yoki harakatning samarali ishlashi bilan bog‘lanadi.

Jumladan, Yevropa va amerikalik tadqiqotchilar kasbiy kompetentlikning amaliy jihatlarini, ya’ni muhitga ta’sir etuvchi (I.Borg, M.Muller, V.I.Lupandin), vazifani muvaffaqiyatli uddalashga xizmat qiluvchi bilim, ko‘nikma va malakalar majmuasi (O.O.Gonina, M.Kaplan, L.Nuguist); faoliyat tuzilmasidagi alohida xatti-harakatlarni amalga oshirishni ta’minotchisi (A.A.Blaginin, G.Birkgoff), amaliyotga tatbiq etiladigan usullarni bilish jarayonlariga qo‘llovchi (S.P.Destra, S.Dollinger) sifatida o‘rganishgan.

Sud psixologik ekspertizaga huquqiy holatlarni aniqlash vazifasi yuklanib, faqatgina ko’rsatmalar haqiqiyliginigina tekshirish emas, balki ularni isbotlash, qonunbuzarlikni sodir etgan shaxs xatti-harakatlarida aybdorlikni aniqlash vositasi sifatida mustahkamligini tekshirish ham kiritilganligini ko’rishimiz mumkin. Garchi bunga asos bo’lmasa ham, qandaydir ishonchsizlik haligacha ham oxirigacha bartaraf etilmagan. Aksincha, qonuniy sud ishida mukammallashib borayotgan amaliyotning, o’sib borayotgan ehtiyojlari sharoitida, zamonaviy psixologiya fanining imkoniyatlariga yetarlicha baho bera olmaslik o’rinlidir.

Ta’kidlash joizki, amaliy psixologiyada yuridik amaliyot ehtiyojlari uchun uning qo’llanilishi asosan jinoiy jarayon ishtirokchilari ko’rsatmalarining haqiqiyligini aniqlash metodikalarini ishlab chiqish uchun qo’llanilgan. T.V.Saxnova yozishicha, bir tomondan bu qonunbuzar shaxsini o’rganib chiqishga e’tibor kuchayishidan darak bergan (ilgari u faqat qonunbuzarning o’zini o’rganilishida to’xtalgan), bu esa o’z navbatida, ob’ektiv va subyektiv tomonlarni inobatga olgan holda, sodir etilgan qonunbuzarlikka aniq va to’g‘ri baho berishga imkon bergan. Boshqa tomondan, jarayon ishtirokchilarining ko’rsatmalarini haqiqiy ekanligini isbotlash uchun, sud psixolog eksperti sud yoki tergov jarayonida berilgan ma’lumotlar qay darajada haqiqiy ekanligini aniqlash bo’yicha vazifani o’z zimmasiga yuklatadi.

T.V.Saxnova yondashuvlarning tipik misollarini keltiradi, ular haqiqatni aniqlash ekspertizasi doirasida shaxsga tashxis qo’yish uchun qo’llanilgan. Respondentning erkin hikoyasi (o’zi bilan sodir bo’lgan holat yoki hodisa to’g‘risida bildirgan fikrlari) va ekspert bergan savollarning javoblari asosida, ob’ektiv u yoki bu shaxs tipi bilan shartlangan, yolg‘onchilik belgilari mavjudligi (yoki mavjud emasligi) haqida xulosa qilinadi. Taxmin qilinishicha, sovuqqon, xo’mraygan va yopiq odam oldindan uylab qo’ygan yolg‘onni

aytishga tayyor bo'lishadi. Shuning uchun u bergan ko'rsatmalar ahamiyatli emas. Bajarilmagan istak-xohishlar majmui mavjud bo'lgan shaxsning ko'rsatmalari ham to'la haqiqiy, deb tan olinmasligi mumkin, biroq boshqa sabablariga ko'ra: subyekt boshqalar nigohida o'z mavqeiga ega bo'lishi uchun, tilaklarini qiziq tarzda amalga oshiradi. Bu turdagi ekspertizalar voyaga yetmagan guvohlarga nisbatan samaralidir. Bu borada shuni ta'kidlash joizki, o'sha paytda ishonchli, ilmiy asoslangan shaxsni tadqiq etish bo'yicha metodikalar ishlab chiqilmagan edi, shu tufayli ekspert vazifasini ob'ektiv tarzda hal etish imkoni bo'lmagan [3].

O'rganish jarayonida keltirilgan vajlarning haqiqiyligini aniqlash ekspertizaning asosiy kamchiligi bundan iborat bo'lmagan. Ko'rsatmalarning haqiqiyligi haqida savolga javob berayotganda, sud psixolog eksperti o'zining maxsus bilimlari chegarasidan, jarayondan tashqari, o'z vakolati doirasidan chiqib ketgan va sud vakolati chegaralariga kirgan. Rivojlanishining birinchi bosqichida sud psixologik ekspertizasi imkoniyatlariga vakolatidan ortiqcha baho berish, ehtimol qonuniydir, chunki amaliy psixologiya darajasi yuridik amaliyot ehtiyojlaridan ochiq-oydin orqada qolgan edi. Bu esa o'z navbatida vazifalarni noto'g'ri, xato belgilashga va ularni yechish uchun vositalarni noadekvat tanlashga olib kelar edi.

Sud psixologik ekspertizaga huquqiy holatlarni aniqlash vakolati berilib, faqatgina ko'rsatmalar haqiqiyligini tekshirish emas, balki ularni isbotlash, qonunbuzarlikni sodir etgan shaxs hatti-harakatlarida aybdorlikni aniqlash vositasi sifatida mustahkamligini tekshirish ham kiritilganligini ko'rishimiz mumkin. Garchi bunga asos bo'lmasa ham, qandaydir ishonchsizlik haligacha ham oxirigacha bartaraf etilmagan. Aksincha, qonuniy sud ishida mukammalashib borayotgan amaliyotning, o'sib borayotgan ehtiyojlari sharoitida, zamonaviy psixologiya fanining imkoniyatlariga yetarlicha baho bera olmaslik o'rinlidir.

Hozirgi vaqtda sud psixologik ekspertiza nazariyasida, mavjud bo'lgan hal etilmagan muammolarga qaramay, yetarli darajada ilmiy vositalar mavjud. Ular yuridik faoliyatning turli sohalarida amaliy vazifalarni hal etish uchun psixologiya fanining yutuqlaridan foydalanish imkonini beradi.

Kriminalistik ekspertizasining jinoyatni tekshirishda, tergov qilishda va sud jarayoni muhokamasi davrida o'tkazilish zaruriyati tug'iladi. O'zbekiston Respublikasi JPKning 172-moddasida ko'rsatilishicha, "Ish uchun ahamiyatli holatlar to'g'risidagi ma'lumotlarni fan, texnika, san'at yoki kasb sohasi bo'yicha bilimi bo'lgan shaxs o'tkazadigan maxsus tekshirish orqali olish mumkin bo'lganda ekspertiza tayinlanadi. Surishtiruvchi, tergovchi, prokuror, sudya, mutaxassislar, xolislarning bunday bilimlarga ega bo'lishi ekspertiza tayinlash zaruratidan ozod etmaydi [99].

Ekspert oldiga qo'yilgan savollar va uning bergan xulosasi ekspertning maxsus bilimlari doirasidan tashqari chiqishi mumkin emas.

Ekspertizani ushbu Kodeksda belgilangan tartibga xilof ravishda o'tkaziladigan tekshiruv bilan almashtirishga yo'l qo'yilmaydi. Idoraviy tekshiruv xulosasi, taftish hujjatlari, mutaxassislar maslahati ekspertiza o'tkazish zaruratini istisno etmaydi", - deyilgan. Umuman olganda, sud psixolog ekspertining sudga doir psixologik ekspertizasi yuzasidan vakolatlari to'g'risidagi yetarli darajada ma'lumotga ega bo'lishi sifatli sudga oid psixologik ekspertizalarni o'tkazish uchun juda muhimdir.

Natijalar. Endi bevosita nazorat tajribadan keyin sud psixolog eksperti ijtimoiy-psixologik kompetentligi va emotsional intellekti o'rtasidagi korrelyatsion bog'lanishlar tahliliga o'tamiz.

1-jadval.

Besh yilgacha ish stajiga ega bo'lgan sud psixolog ekspertlari ijtimoiy-psixologik kompetenliligi bilan emotsional intellekti umumiy ko'rsatkichlari orasidagi korrelyatsion bog'lanish natijalari (n=41, nazorat tajribadan keyin)

	Shklalar	Emotsional intellekt (N.Xoll metodikasi bo'yicha)				
		Emotsional bilimdonlik	O'z emotsiyasini boshqarish	O'zini-o'zi rag'batlantirish	Empatiya	O'zga insonlarning kechinmalarini sezish
Ijtimoiy-psixologik kompetentlik (Kunitsina	Insonlarni tushunish	0,638**	-0,080	0,304	0,482*	0,639**
	Vaziyatlarni tushunish	0,692**	0,507*	0,263	-0,103	0,706**
	Uddaburonlik	0,220	0,049	0,098	0,203	0,276
	Axloqiy ustanovkalar	0,259	0,604*	0,502	0,703**	0,091
	Muvaffaqiyatga erishganlik motivatsiyasi	0,572*	-0,036	0,508*	0,402	0,506*
	Emotsional barqarorlik	0,302	-0,123	0,096	0,208	0,341
	Imidj	0,403*	0,635*	0,506*	0,108	0,631*
	Sotsial psixologik kompetentlik	0,603**	0,528*	0,654*	0,100	0,709**

	Verbal kompetentlik	0,489*	-0,032	0,482	0,282	0,509*
	Operativ ijtimoiy-psixologik kompetentlik	0,422	0,573*	0,681**	0,512*	0,444
	Ego kompetentlik	-0,090	0,353*	-0,098	0,622	-0,068
	Kommunikativ kompetentlik	-0,108	0,516*	0,621*	-0,011	-0,091
	Ishonchlilik	-0,101	0,262	0,013	0,746**	-0,101
	Barqaror insoniy munosabatlar	0,009	-0,024	-0,063	0,712**	0,012
	Shaxslilik kommunikativ imkoniyati	0,603*	0,082	0,096	0,701*	0,625*

Izoh: * r≤ 0,05, ** r≤ 0,01

Olib borilgan trening mashg‘uloti natijasida aniqlovchi tajribada qo‘lga kiritlgan natijalarning ijobiy tomonga o‘sganligini ko‘rishimiz mumkin. Nazorat tajribasidan olingan ma’lumotardan ko‘rinib turibdiki, sud psixolog ekspertlarining emotsional intellekti bilan ijtimoiy-psixologik kompetentlik ko’rsatkichlarining ijobiy shakllanayotganligini belgilovchi bir qancha statistik ahamiyatga ega bo’lgan alomatlar o’rtasidagi korrelyatsion bog‘liqlikda o’z aksini topgan. Besh yilgacha ish stajiga ega bo’lgan sud psixolog ekspertlaridagi bunday ijtimoiy-psixologik imkoniyatning mavjudligi kasbiy faoliyatni to’g‘ri tashkil qiluvchi omillardan biri sifatida xizmat qiladi. Natijada sud psixolog ekspertlari ekspertiza jarayonida vujudga kelishi mumkin bo’lgan turli nizoli holatlar va o’zaro ziddiyatlarni bartaraf etish qobiliyatiga ega bo’lishni biladilar.

Yuqoridagi jadvaldan bilishimiz mumkinki, besh yilgacha ish stajiga ega bo’lgan sud psixolog ekspertlarining ijtimoiy-psixologik kompetentligi bilan emotsional intellektini o’zaro bog‘lovchi jihatlarga e’tibor qaratadigan bo’lsak, ularda insonlarni tushunish bilan o’zga insonlarning kechinmalarini sezish (r=0,639, p≤0,01) va emotsional bilimdonlik (r=0,638, p≤0,01) bilan yuqori ijobiy korrelyatsiya bergan bo‘lsa, o’z emotsiyasini boshqarish (r=-0,080, p≤0,01) shkalasi bilan salbiy, vaziyatlarni tushunish o’zga insonlarning kechinmalarini sezish (r=0,706, p≤0,01), emotsional bilimdonlik (r=0,692, p≤0,01) bilan yuqori ijobiy, empatiya (r=-0,103, p≤0,01) bilan salbiy, axloqiy ustanovkalar empatiya (r=0,703, p≤0,01) o’z emotsiyasini boshqarish (r=0,604, p≤0,05) bilan yuqori ijobiy, muvaffaqiyatga erishganlik motivatsiyasi emotsional bilimdonlik (r=0,572, p≤0,05) bilan yuqori ijobiy, o’z emotsiyasini boshqarish (r=-0,036) bilan salbiy, emotsional barqarorlik o’z emotsiyasini boshqarish (r=-0,019) bilan salbiy, verbal kompetentlik o’zga insonlarning kechinmalarini sezish (r=0,509, p≤0,05) bilan yuqori ijobiy, o’z emotsiyasini boshqarish (r=-0,032) bilan salbiy, ego kompetentlik, kommunikativ kompetentlik uchta, ishonchlilik va barqaror insoniy munosabatlar ikkita shkala bilan salbiy korrelyatsiya namoyon qilgan bo‘sa, uddaburonlik, axloqiy ustanovkalar, imidj, sotsial psixologik kompetentlik, operativ ijtimoiy-psixologik kompetentlik va shaxslilik kommunikativ imkoniyati barcha emotsional intellekt shkalalari bilan ijobiy korrelyatsion bog‘liklik kuzatilganligi qo‘llanilgan psixotexnikalarning samarali ta’siri ostida rivojlanganligidan dalolat beradi va bu holat sifati sud psixologik ekspertizalarni amalga oshirish uchun muhim ahamiyat kasb etadi (1-jadval).

2-jadval.

Besh yildan ortiq ish stajiga ega bo’lgan sud psixolog ekspertlari ijtimoiy-psixologik kompetenliligi bilan emotsional intellekti umumiy ko’rsatkichlari orasidagi korrelyatsion bog‘lanish natijalari (n=61, nazorat tajribadan keyin)

	Shklalar	Emotsionla intellekt (N.Xoll metodikasi bo’yicha)				
		Emotsional bilimdonlik	O’z emotsiyasini boshqarish	O’zini-o’zi rag‘batlantirish	Empatiya	O’zga insonlarning kechinmalarini sezish
Ijtimoiy-psixologik kompetentlik	Insonlarni tushunish	0,473	0,304	0,509	0,267	0,701**
	Vaziyatlarni tushunish	0,036	0,772**	0,207	0,441	0,532
	Uddaburonlik	0,098	0,252	0,336	0,328	0,551
	Axloqiy ustanovkalar	0,761**	0,203	0,098	0,346	0,208
	Muvaffaqiyatga erishganlik motivatsiyasi	0,395	-0,029	0,556	0,509	0,289

	Emotsional barqarorlik	0,226	0,046	0,408	0,509	0,391
	Imidj	0,395	0,406	0,189	0,503	0,449
	Sotsial psixologik kompetentlik	0,075	0,523	0,332	0,749**	0,276
	Verbal kompetentlik	0,236	0,541	0,493	0,285	0,208
	Operativ ijtimoiy-psixologik kompetentlik	0,773**	0,099	0,031	0,231	0,523
	Ego kompetentlik	0,405	0,472	0,432	0,375	0,289
	Kommunikativ kompetentlik	0,017	0,316	0,792*	0,472	0,413
	Ishonchlilik	0,079	0,486	0,475	0,489	0,318
	Barqaror insoniy munosabatlar	0,341	0,789**	0,483	0,494	0,699*
	Shaxslilik kommunikativ imkoniyati	0,123	0,503	0,789**	0,276	0,371

Izoh: * r≤ 0,05, ** r≤ 0,01

Navbatdagi tahlil esa besh yildan ortiq ish stajiga ega sud psixolog ekspertlari ijtimoiy-psixologik kompetentligi bilan emotsional intellekti o’rtasidagi bog‘liqliklarga qaratilgan.

Besh yildan ortiq ish stajiga ega bo’lgan sud psixolog ekspertlari ko’rsatkichlarida ham emotsional intellekt bilan ijtimoiy-psixologik kompetentlik o’rtasida yuqori korrelyatsion bog‘liqlikni ifodalovchi koeffitsientlar kuzatilganligini ko’rishimiz mumkin. Bu esa besh yildan ortiq ish stajiga ega sud psixolog kasbiy faoliyatini tashkil etishda shaxsiy tajriba va tasavvurlariga yaqqol tayanishlarini ko’rsatmoqda (2-jadval).

Demak, yuqoridagilarga asoslanib shuni aytish mumkinki, sud psixolog ekspertlarining ijtimoiy-psixologik kompetentligining namoyon etilishi, har bir sud psixolog ekspertida o’ziga xos tarzda shakllangan emotsional intellekt, kasbiy va kommunikativ kompetentlik kabi omillarga bevosita bog‘liqligi haqidagi g‘oyalarimiz o’z tasdig‘ini topdi. Bu borada ijtimoiy-psixologik kompetentlik eng avvalo, kasbiy faoliyat samaradorligini belgilashga va shaxs barkamolligini ta’minlashga xizmat qilishi aniq.

3-jadval.

Sud psixolog ekspertlar emotsional intellektining qiyosiy ko’rsatkichlari tahlili (N.Xoll usuli bo‘yicha)

	Shkalalar	**Besh yilgacha ish stajiga ega bo’lgan ekspertlar n_1-41**				**Besh yildan ortiq ish stajiga ega bo’lgan ekspertlar n_2-61**			
		Aniqlovchi tajriba		Nazorat tajriba		Aniqlovchi tajriba		Nazorat tajriba	
		M	**S**	**M**	**S**	**M**	**S**	**M**	**S**
Emotsional intellektni o’rganish testi (N.Xoll metodikasi)	Emotsional bilimdonlik	10,02	2,18	13,68	1,99	11,26	2,20	15,38	1,38
	O’z emotsiyasini boshqarish	9,09	1,26	15,49	2,13	12,18	1,31	16,25	1,36
	O’zini-o’zi rag‘batlantirish	9,73	1,47	15,73	1,53	12,39	1,45	15,80	1,51
	Empatiya	9,80	1,56	15,54	1,94	11,29	2,18	16,46	1,18
	O’zga insonlarning kechinmalarini sezish	7,27	2,48	15,87	2,21	12,24	2,04	16,67	0,68

Izoh:

M – o’rtacha qiymat

S – standart xatolik

Yuqoridagi jadvallardan ko’rinib turibdiki, trening dasturi qo’llanilgandan keyin besh yilgacha ish stajiga ega bo’lgan sud psixolog ekspertlarining emotsional intellektining umumiy natijalari shuni ko’rsatadiki, o’rtacha ko’rsatkich emotsional bilimdonlik 3,66, o’z emotsiyasini boshqarish 6,40, o’zini-o’zi rag‘batlantirish 6,00, empatiya 5,74, o‘zga insonlarning kechinmalarini sezish 8,60 ball doirasida o‘shishga erishilganligini ko’rishimiz mumkin.

Besh yildan ortiq faoliyat yuritayotgan sud psixolog ekspertlari emotsional intellektining umumiy ko’rsatkichlarini tahlil qilar ekanmiz, emotsional bilimdonlik 4,12, empatiya 5,17, o’zga insonlarning kechinmalarini sezish 4,43, o’z emotsiyasini boshqarish 4,07, o’zini-o’zi rag‘batlantirish 3,41 ball yuqorilaganligi sud psixologik ekspertizasini o’tkazish jarayonida o’rganilayotgan respondentni yuqori validlik va ishonchli baholash imkonini berishi bilan ahamiyat kasb etib, emotsional kechinma chegaralari, emotsional intellektning ikki tomoni, ya’ni o’zining emotsiyalarini tushunish uchun intellektual boshqaruvga yoki aksincha kasbiy faoliyat jarayonida ijodiy impulslar va intuisiyalarni ta’minlashda emotsiyaga zarurat borligini anglash, ekspertiza qilinayotgan shaxs emotsiyasining vazifalari to’g‘risidagi bilimlarga, ekspertiza jarayonida emotsional barqarorlik va beqarorlik, salbiy emotsional holatlar, xususan: affekt, stress, frustratsiya, depressiya va ulardan chiqish yo’llarini izlash to’g‘risidagi psixologik tomonlari va hayotiy tajribadan yetarli darajada boxabar ekanligidan dalolat beradi (3-jadval).

Sud psixolog eksperti ijtimoiy-psixologik kompetentligini rivojlantirishda kommunikativ kompetentlik, sud psixologik ekspertizasiga doir ijtimoiy-psixologik bilimlar diapazoni va emotsional intellekt ko‘rsatkichlarining muhimligiga ko‘ra muammolar yechimini izlashda hissiy-irodaviy, kognitiv va kommunikativ motivatsiya imkoniyatlarini takomillashtirishga qaratilgan psixotexnikalarni qo‘llash orqali yuqori samaradorlikka erishilganligini ko‘rishimiz mumkin.

Xulosa. Shaxsning kasbiy rivojlanishi bilan bog‘liq ravishda yuzaga keladigan psixologik xususiyatlarni rivojlantirishga qaratilgan psixotexnika, hamda o’quv modulining samaradorligini baholashda aniqlovchi va nazorat tajribalaridan olingan natijalarning tahlillariga asoslanib, qolaversa, sud psixolog ekspertlarining ijtimoiy-psixologik kompetentligini rivojlantirish dasturi va uni sud psixolog ekspertlarining kasbiy faoliyatiga ta’siri natijasini tadqiq qilish bo’yicha quyidagilar aniqlandi:

1. Sud psixolog ekspertlarining ijtimoiy-psixologik kompetentligini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega va ularning ijtimoiy-psixologik kompetentligini rivojlantirish dasturida sud psixologik ekspertizasiga doir psixologik vaziyatlar va shaxslararo munosabatlar tizimining ta’sirchan mexanizmlariga alohida e’tibor qaratildi.

2. Kasbiy kompetentlikning rivojlantirish bo’yicha o’quv modulini amalda qo’llash natijasida qator samaradorlikka erishildi, sud psixolog eksperti ijtimoiy-psixologik kompetentlik omillariga aloqador bo’lgan kasbiy kompetentlik (kasbiy layoqat)ning o’ziga xos tarzda o’zgarganligini ko’rsatadi. O’quv modulida sud psixolog eksperti kasbiy kompetentligini ta’minlovchi sohaga oid qonun va qonun osti hujjatlari yuzasidan huquqiy, hamda psixodiagnostik ishlarni amalga qo’llay olishi, sud psixologik ekspertiza xulosasini rasmiylashtirish bo’yicha bilimdonligini oshirishga erishildi.

4. Sud psixologik ekspertizasi ishlarida faoliyat olib boradigan ekspertlarning ijtimoiy-psixologik kompetentligi omillarini namoyon etilishi va rivojlanishi masalasini chuqurroq tahlil qilish uchun kelgusida ijtimoiy-psixologik kompetentlikning ekspertlik faoliyatiga tayyorlik darajasi bilan bog‘liqlik tomonlarini tadqiq etish maqsadga muvofiq.

Adabiyotlar:

1. Golniiz G., Schulz-Wulf G. Rhitmisch-psychomotoriscbe Musiktherapie. Yena, 2004.-112 p.
2. Glassman A.H., Shapiro P.A., Depression and the course of coronary artery disease. Am J Psychiatry. 1998. – P. 4-11.
3. Gmott H.G. between Parent and Children. N.Y., 2003. P – 219.
4. Maxmudova Z.M., Olimov L.Ya. O‘smirlarda ekstremal vaziyatlarda psixologik himoya mexanizmlarini shakllantirish. Monografiya. “Buxoro viloyat bosmaxonasi MChJ” nashriyoti. Buxoro. 2021. -B. 160.
5. Maxmudova Z.M., Olimov L.Ya. Psychodiagnostics. O‘quv qo‘llanma. “Turon zamin ziyo” nashriyoti. Toshkent 2014. -B. 298.
6. Olimov L.Ya. Psixodiagnostika va psixometrika asoslari. Darslik. “Durdona” nashriyoti. Buxoro. 2021. -B. 747.
7. Olimov L.Ya. Umumiy psixodiagnostika. “Durdona” nashriyoti. Buxoro. 2020. -B. 1103.
8. Olimov L.Ya., Maxmudova Z.M.. Psixodiagnostika va eksperimental psixologiya. o‘quv qo‘llanma. “Turon zamin ziyo” nashriyoti. T. 2020. -B. 820.
9. Olimov L.Ya., Nazarov A.M.. Xulqi o‘gishgan bolalar psixologiyasi. O‘quv qo‘llanma. “Tafakkur avlodi” nashriyoti. Buxoro. 2020. -B. 490.
10. Olimov L.Ya., Rasulova M.B. O‘smir shaxsi shakllanishida ahloqiy normalarning ijtimoiypsixologik ahamiyati. Science and education. Scientific journal. Volume 3, issue 3. March 2022 675-683 p.

11. Olimov L.Ya., Maxmudova Z.M. Ekstremal vaziyatlarda koping xulq-atvor va strategiyalar namoyon bo‘lishining ijtimoiy psixologik xususiyatlari. Psixologiya ilmiy jurnali. 2021 yil, 3 son 98-106 b.

12. Olimov L.Ya., Maxmudova Z.M. O‘smirlarda psixologik himoya mexanizmlarining namoyon bo‘lishining o‘ziga xosligi. Psixologiya ilmiy jurnali. 2021 yil, 4 son 103-112 b.

13. Олимов Л.Я., Махмудова З.М. Психологическиэ механизми девиантного поведения. Психология XXИ века. Ярославл., 2020. –С. 125-127.

14. Olimov L.Ya., Maxmudova Z.M. Stressli vaziyatlarda psixologik himoya mexanizmlari va koping xulq-atvor namoyon bo‘lishining ijtimoiy psixologik xususiyatlari. Psixologiya. Uchrediteli: Buxarskiy gosudarstvenniy universitet, 31-38.

15. Olimov L.Ya., Maxmudova Z.M. Stressli vaziyatlarda psixologik himoya mexanizmlari va koping xulq-atvor namoyon bo‘lishining ijtimoiy psixologik xususiyatlari: stressli vaziyatlarda psixologik himoya mexanizmlari. Psixologiya ilmiy jurnali. 2020 yil, 4 son 109-115 b.

16. Plutchik R., Kellermann H., Conte H.R. A structural theory of ego defences and emotions // Isard C. E. (ed.) Emotions in personality and psychopathology. N.Y.: Plenum, 1979. – P. 229-257.

17. Pratt L.A. Ford D.E., Crum R.M., et al. Depression, psychotropic medication,and risk of myocardinal infraction: prospective data from Baltimore ECA follov-up. Circulation 1996; 94:3123-3129.

18. Reynolds C.K., Gutkin T.B. School Psychology: Essentials of theory and Praktice – IV.V., 1984.

19. Satir V. The new peoplemaking. – California: Science and Behavior Books, Inc., Montain View, 2003. - 400 p.

№		bet стр page
1	***Баратов Хумойин Шарифович***	**3**
	Бўлажак жисмоний тарбия ўқитувчилари касбий тайёргарлигини ошириш педагогик-психологик муаммо сифатида	
	Совершенствование профессиональной подготовки будущих учителей физической воспитания как педагогическая и психологическая проблема	
	Improving professional training of future physical education teachers as a pedagogical and psychological problem	
2	***Abdurahmonova Zuhra Abdurahmon qizi***	**5**
	Shaxs sanogen tafakkur xususiyatlarining namoyon bo'lishini o'rganish natijalari	
	Результаты изучения характеристик личного саногенного мышления	
	The results of studying the appearance of characteristics of personal sanogenic thinking	
3	***Abduraximova Shaxnoza Raxmonjonovna***	**11**
	Talabalarning o'quv faoliyatida stressga bardoshlilikning ijtimoiy-psixologik omillari	
	Social-psychological factors of stress resistance in students' educational activity	
	Социально-психологические факторы стрессоустойчивости в учебной деятельности студентов	
4	***Abdurazzaqov Shuxratbek Zafarjon o'g'li***	**18**
	Talabalar kreativ kompetensiyasining ijtimoiy-psixologik determinantlari	
	Чувствительный период творческого формирования	
	Sensitive period of creative formation	
5	***Жумаев Улуғбек Сатторович***	**25**
	Шахс психологиясида "детерминация" категориясининг ўрни ва аҳамияти	
	Роль и значение категории «детерминация» в психологии личности	
	The role and meaning of the category "determination" in personality psychology	
6	***Abdusamatov Xasanboy Usmonjon o'g'li***	**30**
	Talabalarda oilaviy baxt haqidagi tasavvurlarni namoyon bo'lishining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	
	Социально-психологическая характеристика проявления представлений о семейном счастье студентов	
	Social-psychological characteristics of students' display of ideas about family happiness	
7	***Aminova Dilnoza Orifjonovna***	**37**
	Professional ta'lim o'quvchilarida kasbiy imijni shakllantirishning muhim psixologik jihatlari	
	Важные аспекты формирования профессионального образа у студентов профессионального образования	
	Important aspects of professional image formation in professional education students	
8	***Ataxo'jayeva Shaxlo Anvarovna***	**41**
	Oliy ta'lim chet tili fani o'qituvchilarida sotsial emotsional kompetentlikning namoyon bo'lishi	
	Демонстрация социально-эмоциональной компетентности у преподавателей иностранного языка высшего образования	
	Demonstration of social-emotional competence in higher education foreign language teachers	
9	***Avlaev Orif Umirovich***	**45**
	Shaxsni kasbiy faoliyatida sotsial intellektning ta'siri jarayonini matematik modellashtirish	
	Математическое моделирование процесса влияния социального интеллекта	

	в личнопрофессиональной деятельности	
	Mathematical modeling of the process of the influence of social intelligence in personal professional activity	
10	*Axmedov Davlatbek Saloxidin o‘g‘li*	50
	Nodavlat oliy ta’lim muassasalari talabalarida kognitiv jarayonlarining integratsiyalashgan ta’lim modellari	
	Интегрированные образовательные модели познавательных процессов у студентов негосударственных вузов	
	Integrated educational models of cognitive processes in students of non-state higher education institutions	
11	*Fayziyeva Umida Asadovna*	54
	Bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy sifatlarini rivojlantirish determinatlari	
	Педагогико-психологические особенности развития профессиональных качеств будущих педагогов	
	Pedagogical and psychological features of the development of professional qualities of future teachers	
12	*Baxronova Dildora Esanovna*	58
	Bolalarning intellektual rivojlanish usullarini o‘rganish mexanizmlari	
	Механизмы методов обучения интеллектуального развития детей	
	Mechanisms of learning methods of children’s intellectual development	
13	*Bekmurodova Hafiza Nomoz qizi*	63
	O‘smirlarni kasbga yo‘naltirish jarayonida mahallada psixologik xizmatni tashkil etilishining amaliy asoslari	
	Практические принципы организации психологической службы на соседстве в процессе направления молодых людей в профессию	
	Practical principles of organizing psychological services in the neighborhood in the process of directing young people to the profession	
14	*Bilolova Zamira Baxtiyarovna*	70
	Yoshlarni ota-onalik mas’uliyatiga tayyorlashning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	
	Социально-психологические особенности подготовки молодежи к родительской ответственности	
	Socio-psychological characteristics of preparing young people for parental responsibility	
15	*Boltayev Sardor Ibodovich*	74
	Keksalik davrida empatiyaning namoyon bo‘lish xususiyatlari	
	Особенности проявления эмпатии в период старости	
	Features of empathy in old age	
16	*Djalalova Mohinur Abdusattor qizi*	78
	Maktabgacha yosh davri bolalari ruhiy salomatligining ijtimoiy-psixologik omillari va psixodiagnostikasi	
	Социально-психологические факторы и психодиагностика психического здоровья детей дошкольного возраста	
	Social-psychological factors and psychodiagnostics of mental health of preschool children	
17	*Dosjanova Yulduzkhan Rahatovna*	82
	“Diniy qadriyatlarga yo‘nalganlik” so‘rovnomasining metodologik asosi va birlamchi tahlil natijalari	
	Методологическая основа и результаты первичного анализа анкеты «ориентация на религиозные ценности»	
	Methodological basis and primary analysis results of the “orientation to religious values” questionnaire	
18	*Dursunov Sardor Axmat o‘g‘li*	86
	Ipxondrial shaxslarning klinik psixologik va neyropsixologik xususiyatlari	
	Клинико-психологическая и нейропсихологическая характеристика	

	ипксондрийных лиц	
	Clinical psychological and neuropsychological characteristics of ipxondrial persons	
19	*Ikramov Amirbek Aminovich*	*90*
	Jismoniy tarbiya va sport bo‘yicha o‘qituvchi-murabbiy faoliyatining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	
	Социально-психологические особенности деятельности учителя-тренера по физической культуре и спорту	
	Socio-psychological features of the activities of a teacher-coach in physical education and sports	
20	*Ismatova Dilafruz Tuymuratovna*	*97*
	Ota-ona va farzandlar o‘rtasidagi munosabatlarning ijtimoiy-psixologik asoslari	
	Социально-психологические основы отношений между родителями и детьми	
	Socio-psychological foundations of relations between parents and children	
21	*Jumaniyazova Ilmira Kamiljanovna*	*101*
	Insult o‘tkazgan bemorlarning emotsional holatlarining nazariy va amaliy tahlili	
	Теоретический и практический анализ эмоциональных состояний больных, перенесших инсульт	
	Theoretical and practical analysis of emotional states of stroke patients	
22	*Kalandarova Madina Baxadirovna*	*105*
	Tug‘ruqdan keyingi davrda ayollar bilan psixokorreksion ish olib borishning psixologik asoslari	
	Психологические основы психокоррекционной работы с женщинами в послеродовом периоде	
	Psychological basis of psychocorrection work with women in the postpartum period	
23	*Mamatova Nazira Djurakulovna*	*109*
	Nikoh va oila munosabatlarining psixoterapevtik usullari	
	Психотерапевтические методы брака и семейных отношений	
	Psychotherapeutic methods of marriage and family relations	
24	*Mirashirova Nargiza Anvarovna*	*115*
	Psixologning kasbiy shakllanishida “men” konsepsiyasi muammosining nazariy yondashuvlari	
	Теоретические подходы к проблеме концепции «я» в профессиональном формировании психолога	
	Theoretical approaches to the problem of the concept “i” in the professional formation of a psychologist	
25	*Narbasheva Mexri Achilovna*	*119*
	Xalq o‘yinlarining rivojlantiruvchi funksiyalarini oshirishning pedagogik – psixologik asoslari	
	Педагогические и психологические принципы усиления развивающих функций народных игр	
	Pedagogical and psychological principles of enhancing the developmental functions of folk games	
26	*Narmuradova Rayhon Uktamovna*	*125*
	Oilaviy nizolar: kelib chiqish sabablari hamda bartaraf etish masalalari	
	Семейные конфликты: причины возникновения и проблемы устранения	
	Family conflicts: causes of origin and problems of elimination	
27	*Narzulloyeva Salomatbonu Sunnatulloyevna*	*130*
	Tibbiyot hamshiralari faoliyatida shaxslilik xususiyatlari namoyon etilishining psixologik determinantlari	
	Психологические детерминанты проявления личности в деятельности медсестры	
	Psychological determinants of personality in the activity of a nurse	
	Niyazova Nilufar Farhadovna	*134*

28	SOS O'zbekiston bolalar mahallalari o'smir yoshidagi tarbiyalanuvchilarining psixologik tavsifi	
	Психологическое описание подростковых педаготов детских соседов в SOS Узбекистане	
	Psychological description of adolescent educators of children's neighborhoods in SOS Uzbekistan	
29	*Nurmatov G'ayrat Mustofoqulovich*	*138*
	Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining kasbiy prognostik kompetensiyalarini rivojlantirish shart-sharoitlari	
	Условия развития профессиональных прогностических компетенций учителей начального образования	
	Conditions for development of professional prognostic competences of primary education teachers	
30	*Olimov Laziz Yarashovich*	*143*
	Sud-psixolog eksperti kompetentligining namoyon bo'lishi	
	Демонстрация компетентности судебного психолога-эксперта	
	Demonstration of competence of forensic psychologist expert	
31	*Qodirova Odina Djurabaevna*	*150*
	Talabalar emotsional intellektini rivojlanishiga oila va ta'limning psixologik ta'siri	
	Психологическое влияние семьи и образования на развитие эмоционального интеллекта студентов	
	The psychological impact of family and education on the development of students' emotional intelligence	
32	*Qoryog'diyev Sherzod Shuxrat o'g'li*	*154*
	Shaxs ehtiyojlarida kasbiy yo'nalganlik namoyon bo'lishining psixologik prediktorlari	
	Психологические предикторы профессиональной направленности в личных потребностях	
	Psychological predictors of vocational orientation in personal needs	
33	*Qurbonboyev Azimbek Nazirboy o'g'li*	*161*
	Ta'lim jarayonida talabalarning o'zini o'zi faollashtirish dinamikasi	
	Динамика самоактивии студентов в образовательном процессе	
	Dynamics of students' self-activation in the educational process	
34	*Raxmanova Dilnoza Farma'novna*	*164*
	Inspektor – psixolog faoliyati kasbiy kompetentligini takomillashtirishniing metodologik manbalari	
	Методологические источники повышения профессиональной компетентности инспектора-психолога	
	Methodological sources for increasing the professional competence of inspector-psychologist	
35	*Raxmatova Nodira Imamovna*	*170*
	Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlashda kreativ fikrlashning ahamiyati	
	Значение творческого мышления в подготовке будущих учителей начальных классов	
	The importance of creative thinking in the training of future primary teachers	
36	*Ro'ziyev Umar Muzafarovich*	*174*
	O'spirinlarda ijtimoiy fobiya holatlarining diagnostikasi	
	Социальная фобия у подростков диагностика состояний	
	DIagnosis of social phobia conditions in adolescents	
37	*Ro'ziqulov Faxriddin Rasulovich*	*178*
	O'zbekistonda ajralishning ijtimoiy, etnopsixologik muammolari va ularni oldini olish yo'llari	
	Социальные, этнопсихологические проблемы разводов в узбекистане и пути	

	их предотвращения	
	Social, ethnopsychological problems of divorce and ways to prevent them in uzbekistan	
38	*Rustamov Shavkat Shuxratovich*	*183*
	Pedagogik ta’lim jarayonida talabalarda kompetensiyani rivojlantirishning innovatsion jihatlari	
	Инновационные аспекты развития компетентности у учащихся в процессе педагогического образования	
	Innovative aspects of the development of competence in students in the process of pedagogical education	
39	*Sobirov Yangiboy Elmurot o‘g‘li*	*188*
	O‘smirlarda xavotirlanish hissi namoyon bo‘lishining ijtimoiy-psixologik omillari	
	Предупреждение тревоги у подростков социально-психологические факторы	
	Prevent anxiety in adolescents social-psychological factors	
40	*Temirbekov Begdulla Orazimbetovich*	*194*
	Qoraqalpoq oilalarini mustahkamlashda er-xotin munosabatlarining psixologik ahamiyati	
	Значение супружеских отношений в укреплении каракалпакской семьи	
	The importance of marital relations in strengthening karakalpak families	
41	*Tovbaeva Mukaddam Safarovna*	*198*
	Zo‘ravonlik xulqidagi salbiy sifatlarning namoyon bo‘lishini psixologik xususiyatlari	
	Психологические особенности проявления негативных характеристик при насильственном поведении	
	Psychological features of negative characteristics in violent behavior	
42	*Toyirova Shahlo Izatovna*	*202*
	Psixologiyada o‘smir egizaklarni bir-biridan farqlashning psixologik determinantlari	
	Психологическая дифференциация близнецов-подростков в психологических детерминантах	
	Determinantlari psychological differentiation of teenage twins in psychology determinants	
43	*Atamuratova Zamira Ikramovna*	*207*
	O‘smirlarda aybdorlik hissi namoyon bo‘lishining o‘ziga xos xususiyatlari	
	Особенности проявления чувства вины у подростков	
	Specific characteristics of the manifestation of the feeling of guilt in teenagers	
44	*Кахарова Дилдора Сидиковна*	*211*
	Теоретические основы организации инклюзивного образования в общеобразовательных школах	
	Umumta’lim maktablarida inklyuziv ta’limni tashkil etishning nazariy asoslari	
	Development of the readiness of future teachers for inclusive education on the basis of a competency approach	
45	*Нигматулина Лилия Алиевна, Жабарова Люция Алиевна*	*218*
	Психологические механизмы развода в семьях военнослужащих и методы коррекции	
	Psychological mechanisms of divorce in military families and methods of correction	
	Harbiy oilalarda ajrashishlarning psixologik mexanizmlari va tuzatish usullari	
46	*Самарова Шохиста Рабиджановна*	*223*
	Педагог фаолияти самарадорлигининг шахслилик детерминантлари	
	Личностные детерминанты эффективности деятельности педагога	
	Personal determinants of teacher effectiveness	
47	*Тожибоева Гулхумор Рахмонжоновна*	*227*
	Таълим тизимида низоларни конструктив бошқаришнинг психологик профилактикаси	

	Психологическая профилактика конструктивного управления конфликтами в системе образования	
	Psychological prevention of constructive conflict management in the educational system	
48	*Ахмедов Шавкат Асадиллойевич*	232
	Психолингвистика замонавий фан сифатида	
	Психолингвистика как современная наука	
	Psycholinguistics as a modern science	
49	*Тошева Моҳинур Юсуповна*	236
	Ўсмирларда стресс намоён бўлишининг назарий методологик асослари	
	Теоретико-методологические основы проявления стресса у подростков	
	Theoretical methodological basics of stress manifestation in teenagers	
50	*Файзиев Зоҳиддин Ҳасанбоевич*	242
	Раҳбар-ходимларда хавотирланиш даражасини ўрганиш ва унинг эмпирик таҳлили	
	Изучение уровня тревоги руководителей и его эмпирический анализ	
	Studying the level of anxiety of managers and its empirical analysis	
51	*Файзиева Мавлуда Худаяровна*	247
	Экспрементал тадқиқотларда психологик ҳимоя механизми тизимини таҳлили	
	Анализ системы психологических защитных механизмов в экспериментальных исследованиях	
	Analysis of psychological defense mechanism system in experimental research	
52	*Хайдарова Хилола Газикуловна*	252
	Аёллар суицидал хулкига таъсир этувчи конформлиликнинг ижтимоий-психологик хусусиятлари	
	Социально-психологические характеристики конформности, влияющие на суицидальное поведение женщин	
	Social-psychological characteristics of conformity affecting women's suicidal behavior	
53	*Шамсиев Ўктам Бахриддинович*	259
	Она сифат ва функциялари – гўдак шахси ривожланишининг асоси	
	Материнские качества и функции - основа развития личности младенца	
	Maternal qualities and functions are the basis for the development of a baby's personality	
54	*Юнусходжаев Зоир Шакирович*	265
	Оилалардаги муносабатлар ва замонавий жамиятдаги тенденциялар	
	Семейные отношения и тенденции в современном обществе	
	Family relations and tendencies in modern society	
55	*Mamajonova Shoxista Kamoldinovna*	269
	O'smirlarda addiktiv xulq shakllanishining ijtimoiy-psixologik omillarini empirik o'rganish	
	Эмпирическое исследование социально-психологических факторов формирования аддиктивного поведения у подростков	
	Empirical study of socio-psychological factors of the formation of addictive behavior in adolescents	
56	*Nazarova Manzura Mustafo qizi*	275
	Chet ellik talabalarning o'zbekiston ta'lim tizimiga moslashishidagi psixologik to'siqlar	
	Chet ellik talabalarning o'zbekiston ta'lim tizimiga moslashishidagi psixologik to'siqlar	
	Psychological barriers to adaptation of foreign students to the educational system of uzbekistan	
57	*Po'latova Madina Shavkatovna*	280
	Boshlang'ich sinf o'quvchilari diqqatini rivojlantirishning pedagogik- psixologik	

	jihatlari	
	Педагогико-психологические детерминанты развития внимания младших школьников	
	Pedagogical and psychological determinants of the development of the attention of primary school students	
58	*Rajabov Azamat Sharifovich*	*285*
	Musiqachi o’qituvchilarning kasbiy va pedagogik kompetentligini rivojlantirish	
	Development of professional and pedagogical competence of musician teachers	
	Развитие профессионально-педагогической компетентности педагогов-музыкантов	
59	*Ravshanov Sobir Abdimalik o‘g‘li*	*289*
	O‘zbekiston psixologiyasida ilmiy maktablarning paydo bo‘lishi va shakllanish tarixi	
	История возникновения и формирования научных школ в узбекистане психология	
	History of emergence and formation of scientific schools in uzbekistan psychology	
60	*Sobirov Abdulaziz Abduroziqovich*	*294*
	O‘smirlar reproduktiv salomatligining ijtimoiy jihatlari	
	Социальные аспекты репродуктивного здоровья подростков	
	Social aspects of adolescent reproductive health	
61	*Abayev Abduvohid Abdulxamidovich*	*298*
	Oliy ta`lim muassasalari o‘qituvchilari ijtimoiy salomatligining psixologik determinantlari	
	Психологические детерминанты социального здоровья педагогов высших учебных заведений	
	Psychological determinants of social health of teachers of higher educational institutions	
62	*Аскарова Гулрух Оринбосаровна*	*303*
	Понятия и характеристика способов копинга	
	Muhim usullarning tushunchalari va xususiyatlari	
	Concepts and characteristics of coping methods	
63	*Садыкова Элеонора Искандаровна, Усманова Манзура Наимовна*	*308*
	Экспериментальная программа регуляции эмоциональных состояний студентов (формирующий эксперимент)	
	Experimental program for the regulation of students' emotional states (formative experiment)	
	Talabalarning hissiy holatini tartibga solish bo‘yicha eksperimental dastur (formativ eksperiment)	
64	*Oymatova Dilorom Ruzimurotovna*	*317*
	Turli turmush tajribasiga ega oilalarda nikohdan qoniqish darajasiga ta’sir etuvchi psixoemotsional omillar	
	Психоэмоциональные факторы влияющие на уровень удовлетворенности браком в семьях с разным брачным опытом	
	Psychoemotional factors affecting the level of marriage satisfaction in families with different marriage experiences	
65	*Холиёрова Мадина Боймурод қизи*	*324*
	Талабаларда коммуникатив компетенция шаклланишининг психологик компонентлари	
	Психологические компоненты формирования коммуникативной компетентности у студентов	
	Psychological components of formation of communicative competence in students	
	Памяти Леонида Фёдоровича Чупрова	